

ЕККУ

Европадагы Коопсуздук жана
Ышанарлык Уюмунун
Бишкектеги программалык кеңсеси

Жарандык
платформа

United Nations
Development Programme

ИЧКИ ИШТЕР ОРГАНДАРЫНЫН КЫЗМАТКЕРИНЕ ЭСКЕРТМЕ

ЖК ШАЙЛОО
ВЫБОРЫ
ELECTIONS
2020

Жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо жана коомдук тартипти сактоо, участкалык жана аймактык шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтүү боюнча шайлоо участкасындагы ички иштер органдарынын кызматкерине эскертме Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясынын мүчөлөрү жана Шайлоолор жөнүндө мыйзамдарды өркүндөтүү боюнча жумушчу топтун эксперттери тарабынан иштелип чыкты.

Эскертме ички иштер органдарынын кызматкерлери үчүн маалымдама документ катары иштелип чыкты жана даярдалды, алар шайлоо убагында коомдук коопсуздукту камсыз кылуу, ошондой эле шайлоо жөнүндө мыйзамдардын ченемдерин бузган адамдарды жана шайлоо процессинин субъекттерин аныктоо боюнча кызматтардын аракеттенүүсү үчүн аны нускама катары пайдалана алышат. Ошондой эле Кыргыз Республикасында таза жана демократиялык шайлоону өткөрүүгө кызыкдар бардык жактар колдонсо болот.

Бул Эскертме Кыргыз Республикасынын аракеттенүүсүн колдогон Бишкектеги ЕККУнун Программалык офисинин жана Кыргыз Республикасындагы БУУнун Өнүктүрүү программасынын (БУУӨП) көмөгүндө жана финансылык колдоосунда басып чыгарылды.

Бул Эскертмеде билдирилген пикирлер, тыянактар, корутундулар жана сунуштар авторлордун көз карашын жана тажрыйбасын билдирет жана Бишкектеги ЕККУнун Программалык офисинин жана Кыргыз Республикасындагы БУУнун Өнүктүрүү программасынын көз карашын чагылдырбайт.

Авторлор:

Г. К. Джурабаева – КР БШК мүчөсү

А. Я. Бит-Аврагим – КР Башкы прокуратурасынын башкармалыгынын улук прокурору

А. М. Усупбекова – «Жарандык платформа» КФ директору,

Б. Р. Пирманов – милициянын полковниги, Соттук-укуктук реформага мониторинг жүргүзүү боюнча эксперттик-жумушчу топтун мүчөсү

К. Б. Мамытова – эксперт, Шайлоолор жөнүндө мыйзамдарды өркүндөтүү боюнча жумушчу топтун мүчөсү

М. А. Камчибекова – юрист, шайлоо боюнча эксперт

Тиражы 5000 д.

«Триада Принт» ЖЧК басмаканасында басылды

720021, Кыргыз Республикасы, Бишкек ш., Гоголь көч., 28 а

**ИЧКИ ИШТЕР ОРГАНДАРЫНЫН
КЫЗМАТКЕРИНЕ
ЭСКЕРТМЕ**

Бишкек шаары – 2020-жыл

МАЗМУНУ

Киришүү	3
1. Шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде ички иштер органдары тарабынан иш жүргүзүүнүн өзгөчөлүктөрү	4
2. Шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтүү үчүн тартылган ички иштер органдарынын кызматкерлеринин ишмердиги	7
2.1. Шайлоого даярдык көрүү мезгилинде негизги аракеттер	7
2.2. Добуш берүү күнү	9
2.3. Көрүлүүчү чаралар	11
2.4. Ички иштер органдарынын кызматкерлеринин мүмкүн болуучу кырдаалдарга чара көрүү алгоритмдери	12
2.5. Добуш берүү аяктагандан кийин ички иштер органдарынын кызматкерлеринин аракеттери	13
3. Шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин бузгандык үчүн жоопкерчилик	15
4. ИИОнун шайлоо процессинин субъекттеринин арыздары (даттануулары) менен иштөөсү	17
5. Коомдук тартипти жана коомдук коопсуздукту бузуучуларга бузуу жөнүндө протоколду түзүү боюнча ички иштер органдарынын кызматкерлеринин ыйгарым укуктары	18
6. Эл аралык тажрыйба	19

КИРИШҮҮ

Коопсуздукту камсыз кылуу шайлоо процессинин, анын ичинде шайлоо алдындагы үгүт, добуш берүү, добуштарды эсептөө, добуш берүүнүн жыйынтыктарын чыгаруу жана шайлоонун натыйжаларын чыгаруу сыяктуу этаптарында маанилүү жана зарыл компоненти болуп саналат. Шайлоо процессинин ар бир этабында ички иштер органдары шайлоону (референдумду) уюштуруу жана өткөрүү мезгилинде коомдук тартипти сактоо жана коомдук коопсуздукту камсыз кылуу үчүн жооп берет жана өзүнүн ишмердигин шайлоо комиссиялары менен өз ара аракеттенип ишке ашырат.

Шайлоо өнөктүгүнө катышуучу саясий күчтөрдүн ортосундагы карама каршылык шайлоо мезгилинде күч алышы мүмкүн, ошондо коомдук коопсуздукту камсыз кылуу, коомдук тартипти сактоо жана Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча милдеттер биринчи орунга чыгат.

Шайлоо процессинин бүткүл мезгилинде ички иштер органдарынын кызматкерлери шайлоо мыйзамдарын бузууга жол бербөө максатында ыкчам жооп кайтарып жана өзүнүн ыйгарым укуктарынын чектеринде бузуучуларга карата чараларды көрүшү керек.

Бул Эскертме шайлоо (референдум) өткөрүүнүн жүрүшүндө укук тартибин жана коопсуздукту сактоону камсыз кылуучу ички иштер органдарынын кызматкерлерине, анын ичинде шайлоо участкасында укук тартибин камсыз кылуу жана анда жүргөн адамдарды коргоо үчүн жооптуу кызматкерлерге, ошондой эле шайлоо документтеринин жана шайлоо жабдууларынын сакталышын камсыз кылгандарга көмөк көрсөтүү максатында иштелип чыкты.

1. ШАЙЛООНУ ДАЯРДОО ЖАНА ӨТКӨРҮҮ МЕЗГИЛИНДЕ ИЧКИ ИШТЕР ОРГАНДАРЫ ТАРАБЫНАН ИШ ЖҮРГҮЗҮҮНҮН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Шайлоону өткөрүүдө ички иштер органдарынын кызматкерлеринин иши жалпысынан демейки шарттарда коомдук коопсуздукту камсыз кылуу жана кызмат өтөө функцияларын ишке ашыруудан айырмаланат. Бул өзгөчөлүктөр бир катар жагдайлар менен шартталган:

- Шайлоону уюштуруу жана өткөрүү процессине катышуучулардын кеңири чөйрөсү тартылат, алардын ар бири конкреттүү максатка жетишүүгө кызыкдар. Эң активдүү топтордун бири талапкерлер болуп саналат, алардын кызыкчылыктары көп учурда бири-бири менен атаандашууга алып келет. Иш жүзүндө бул же тигил талапкерлердин же саясий партиялардын тарапкерлеринин ортосунда кагылышуулар орун алган учурлар да болот. Ушуга байланыштуу биринчи орунга мыйзамдуулукту коргоо жана коомдук тартипти сактоо маселеси чыгат.
- Шайлоо процессине мамлекеттин аймагында да, анын чектеринен сырткары да мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын чоң катмары ишке тартылган. Шайлоону уюштуруу жана өткөрүү процессинде мамлекеттик бийликтин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун ар бир органы өзүнүн ишин мыйзам менен белгиленген компетенциянын чегинде жана шайлоо комиссиялары менен өз ара аракеттенип ишке ашырууга тийиш.
- Шайлоо – бул эркин жана көз карандысыз процесс, аны көз карандысыз орган – Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы (КР БШК) уюштурат. Мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын милдети шайлоо комиссияларынын ишине көмөк көрсөтүү болуп саналат.
- Шайлоону уюштуруунун жана өткөрүүнүн жүрүшүндө бардык иш-чаралардын ар кандай убакыттык интервалы бар, эреже катары ар бир иш-чара мурунку жана кийинки иш-чаралардан айырмаланат.

Мына ошентип шайлоо процессинин өзгөчөлүгү ички иштер органдарынын көз карашынан алганда ички иштер органдарынын алдында көп милдеттерди коет жана коргоого жана кайтарылууга тийиш болгон объекттердин чоң чөйрөсү бар. Мында сөз жеке коопсуздук жөнүндө гана болбостон, маалыматтык коопсуздук жөнүндө болуп жаткандыгын белгилей кетүү керек, анткени азыркы технологиялар жана санариптештирүү доорунда киберкоопсуздук маселелери актуалдуу маселе болуп саналат.

Өзүнүн милдеттерин ыкчам аткаруу үчүн ички иштер органдарынын кызматкери шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин жакшы билиши, шайлоо процессинин бардык катышуучуларынын укуктук статусу жөнүндө түшүнүгү болушу жана биздин өлкөнүн колдонуудагы мыйзамдарына ылайык ар бир категория менен ишти туура жүргүзүшү керек. Кызматкер ошондой эле шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин бузгандыгы үчүн юридикалык жоопкерчиликтин түрлөрүн, шайлоо комиссияларынын, көрсөтүлгөн ченемдерди бузууга байланышкан иштерди кароо боюнча ички иштер органдарынын жана прокуратура органдарынын компетенцияларын айырмалай билүүгө тийиш.

Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамы ички иштер органдарына мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоону даярдоо жана өткөрүү боюнча шайлоо комиссияларынын мыйзамдуу ыйгарым укуктарын ишке ашырууга көмөк көрсөтүү боюнча милдетин жүктөйт. Алсак, «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 43-беренесинин 3-бөлүгүнө, «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамынын 41-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык *ички иштер органдары шайлоо участкасынын аймагында добуш берүүнү өткөрүүдө шайлоо комиссиялары талап кылган, ошондой эле коомдук тартип бузулган учурда, участкалык шайлоо комиссиясынын төрагасынын чакыруусу боюнча добуш берүү үчүн жайда коомдук тартипти камсыз кылуу боюнча жардам көрсөтүүгө милдеттүү.*

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамына, «Кыргыз

Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамына жана башка ченемдик укуктук актыларына ылайык, ички иштер органдарынын кызматкерлеринин негизги милдеттери болуп төмөнкүлөр саналат:

- шайлоолорду уюштуруунун жана өткөрүүнүн бүткүл этабында коомдук коопсуздукту жана укуктук тартипти камсыз кылуу;
- шайлоо комиссияларынын жайларын, шайлоо документтерин жана шайлоо жабдууларын кайтаруу;
- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүн шайлоо документтерин жана шайлоо жабдууларын жеткирүү мезгилинде коштоп жүрүү;
- коркунуч жаралган учурда шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн коопсуздугун камсыз кылуу, анын ичинде добуш берүү үчүн каралган жайлардан тышкары добуш берүүнү уюштуруп жаткан участкалык шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн коопсуздугун камсыз кылуу;
- шайлоочулардын добуштарын сатып алуу, административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу фактыларын аныктоо жана күнөөлүү адамдарды Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчиликке тартуу;
- укукка каршы үгүт ишине бөгөт коюу, жалган жана мыйзамсыз шайлоо алдындагы басма, аудиокөрмө жана башка үгүт материалдарын даярдоону болтурбоо жана аларды алып коюу, көрсөтүлгөн материалдарды даярдоочуларды жана аларды төлөө булактарын аныктоону, ошондой эле аныкталган фактылар жана көрүлгөн чаралар жөнүндө тиешелүү шайлоо комиссияларына токтоосуз билдирүү;
- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген компетенциянын алкагында шайлоо процессинин субъекттеринин арыздарын жана даттанууларын кароо;
- трансулуттук, диний-экстремисттик, террористтик уюмдардын жана уюшкан кылмыштуу топтордун аракеттерине талаптагыдай жана өз убагында чара көрүү;
- шайлоону өзүнүн антиконституциялык максаттарына жетишүү үчүн инструмент катары колдонууга кызыкдар адамдардын, жарандардын конституциялык укуктарын бузган процесстер-

ди жана факторлорду, укукка жат аракеттерди ишке ашыруу үчүн шарттарды болтурбоону;

- Кыргыз Республикасында эркин жана демократиялык шайлоону өткөрүүгө кызыкдар эмес адамдардын деструктивдүү тышкы таасирине жана кийлигишүүсүнө жол бербөө;
- стратегиялык объекттерди жана башка инфраструктураны кайтаруу боюнча алдын алуучу иш-чараларды жүргүзүү.

ШАЙЛОО КОМИССИЯЛАРЫНА КӨМӨК КӨРСӨТҮҮДӨ ИИО КЫЗМАТКЕРИНИН ТӨМӨНКҮЛӨРГӨ УКУГУ ЖОК ЭКЕНДИГИН ЭСКЕ АЛУУ КЕРЕК:

- шайлоо жол-жоболоруна кийлигишүүгө;
- кайсы бир талапкерлердин же саясий партиялардын тарабында шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүүгө катышууга;
- жарандардын укугун жана мыйзамдуу кызыкчылыгын коргоого, ошондой эле коомдук тартипти жана жарандардын коопсуздугун камсыз кылууга чакырылган мамлекеттик бийликтин өкүлү катары ички иштер органдарынын кызматкеринин статусу менен айкалышпаган аракеттерге жол берүүгө.

2. ШАЙЛОО КОМИССИЯЛАРЫНА КӨМӨК КӨРСӨТҮҮ ҮЧҮН ТАРТЫЛГАН ИЧКИ ИШТЕР ОРГАНДАРЫНЫН КЫЗМАТКЕЛЕРИНИН ИШМЕРДИГИ

Шайлоо участкасында кызмат өтөөнүн жүрүшүндө ички иштер органдарынын кызматкерлери өз компетенцияларынын чегинде шайлоо участкасын, шайлоо документтерин кайтарууну жана шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн, ошондой эле шайлоо участкасында болгон адамдардын коопсуздугун камсыз кылууга багытталган чаралардын комплексин аткарышат.

2.1. ШАЙЛООНУ ДАЯРДОО МЕЗГИЛИНДЕ НЕГИЗГИ ИШ-АРАКЕТТЕР

Көрсөтүлгөн милдеттерди жүзөгө ашыруу максатында ички иштер органдарынын кызматкерлери добуш берүү күнүнө чейин төмөнкүдөй кадамдарды көрүүгө тийиш.

Маалымат топтоо жана байланыш түзүү:

- Комиссиянын төрагасынын жана катчысынын аты-жөнү жана байланышуу маалыматтары;
- Участкалык жана аймактык шайлоо комиссияларынын даректери жана телефондору;
- Комиссиянын иштөө режими;
- Шайлоо комиссияларына санитардык-эпидемиологиялык ченемдердин жана өрт коопсуздугу ченемдеринин сакталышы боюнча ишти уюштурууга көмөк көрсөтүү үчүн жооптуу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан жооптуу адамдардын байланышуу маалыматтары;
- Добуш берүү күнү шайлоочулардын денесинин температурасын өлчөө үчүн жооптуу санитардык-эпидемиологиялык көзөмөл кызматынан адамдардын байланышуу маалыматтары.

Түздөн түз жетекчиден зарыл инструктаждан өткөндөн кийин ички иштер органдарынын кызматкерлери участкалык, аймактык шайлоо участкасына кызмат өтөө үчүн жөнөтүлөт. Шайлоо участкасына өзүнүн келгендиги тууралуу ички иштер органдарынын кызматкери шайлоо комиссиясынын төрагасына билдирет жана комиссиянын иш графигин, анын катышуусу менен алдыдагы иш-чараны жана өзүнүн кызмат өтөө жерин кошумча тактайт.

Жайларды, шайлоо документтерин, жабдууларды кайтаруу, добуш берүү үчүн шайлоо участкаларында болгон адамдардын коопсуздугун камсыз кылуу максатында, комиссиянын төрагасы, комиссия иш алып барган жай (имарат) үчүн жооптуу адам менен биргеликте жайды жана ага (имаратка) жанаша аймакты текшерип чыгат.

Шайлоо участкасынын жайын кароо

Кароонун жүрүшүндө төмөнкү маселелерге көңүл буруу зарыл:

- Шайлоо документтерин сактоо үчүн металл шкафтарынын оң абалда болушун;
- Эшиктердин, кулпулардын, терезе рамаларынын, терезелердеги металл торлорунун канааттандырылгыч абалда болушун;
- Өрт коопсуздугунун абалын, сигнализациянын болушун, жертөлө жана чатыр жайларынын, өрт жана кызматтык тепкичтердин керексиз буюмдар менен тосулбашын;

- Үгүт жана маалыматтык материалдар (баракчалар, плакаттар ж.б.у.с.) жайгаштырылган жерлер.

Ички иштер органдарынын кызматкерлери тарабынан УШКнын жайларын кайтаруу комиссияга шайлоо документтери жана шайлоо жабдуулары: шайлоочулардын тизмелери, шайлоо бюллетендери, шайлоочуларды идентификациялоо үчүн жабдуулар, автоматтык түрдө эсептөөчү урналар ж.б.у.с. келип түшкөндөн кийин шайлоо комиссиясынын төрагасы менен макулдашуу боюнча жүзөгө ашырылууга тийиш. Комиссиянын жайына шайлоо бюллетендери жана шайлоо жабдуулары сактоого келип түшкөндөн кийин ички иштер органдарынын кызматкерлери тарабынан жай күнү-түнү кайтарылат.

Төрага ички иштер органынын кызматкеринин турган ордун (эреже катары, шайлоо документтери сакталган шайлоо комиссиясынын жайында) аныктайт.

Шайлоо комиссиясынын төрагасы жумушчу күн аяктагандан кийин ИИОнун кызматкеринин катышуусунда шайлоо документтерин, тийиштүү шайлоо комиссиясынын мөөрүн жайда жайгашкан сейфке салат, ал чапталат. Андан кийин шайлоо комиссиясынын жайы ИИО кызматкерлери тарабынан мүлктүн жана мөөрлөрдүн бүтүндүгүн жана сакталышы көрсөтүлүп, кабыл алуу-өткөрүп берүү актысын түзүү менен кайтарууга кабыл алынат.

Шайлоо комиссияларынын жайларын түнкү убакта кайтарууда имараттагы көрсөткүчтөрдүн жана такталардын, кулпулардын сакталышын, эшиктердеги мөөрдүн оттискинин (*пломба*) бүтүндүгү текшерүү керек. Бузуулар табылган учурда ИИО боюнча нөөмөтчүгө билдирип, комиссиянын төрагасына токтоосуз маалымдоо зарыл.

2.2. ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮ

Шайлоо участкасында кызмат өтөөнүн жүрүшүндө ички иштер органдарынын кызматкери өзүнүн компетенциясынын чектеринде жарандардын коопсуздугун, коомдук тартипти, шайлоо участкасынын жайындагы адамдардын коопсуздугун сактоону камсыз кылууга багытталган чаралардын комплексин аткарат.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 30-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык шайлоо бюллетендери, шайлоочулардын тизмелери жана башка шайлоо документтери, тиешелүү шайлоо комиссиясынын мөөрү сакталган атайын сейф жайгашкан жай мөөр басылып чапталат жана ички иштер органдарына кайтарууга өткөрүлүп берилет. Мында добуш берүү күнү сейф (шкаф) добуш берүү өткөрүлгөн шайлоо участкасынын жайында турушу керек

Басмакананын, шайлоо комиссияларынын жайларынан шайлоо бюллетендерин алып чыгууга, ошондой эле алардын көчүрмөлөрүн алууга жана таркатууга тыюу салынат.

Шайлоо бюллетендер сакталган жердеги жайларды түнкү маалда кайтаруу боюнча кызмат өтөлгөндөн кийин, добуш берүү күнү эртең менен ички иштер органдарынын кызматкери шайлоо комиссиясынын төрагасы жана мүчөлөрү келгенден кийин аларга жайды (жайларды) өткөрүп берет.

Шайлоо комиссиясынын төрагасы ички иштер органдарынын кызматкеринин, шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүнүн, байкоочулардын, ЖМК өкүлдөрүнүн, мыйзам менен каралган башка адамдардын катышуусунда шайлоо документтери бар сейфти ачат, андан иштөө үчүн зарыл болгон шайлоо документтери алып чыгылат.

Добуш берүү күнү шайлоо участкасынын жайында ички иштер органдарынын кызматкеринин болушу шайлоо участкасынын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен анын түздөн түз жетекчиси менен макулдашуу боюнча шайлоо комиссиясынын төрагасы тарабынан аныкталат

Шайлоо комиссиясынын төрагасы добуш берүү үчүн жайдагы тартип үчүн жооп берет. Шайлоо комиссиясынын төрагасынын компетенциясынын чектериндеги анын буйруктары добуш берүү үчүн жайда катышкандардын бардыгы үчүн милдеттүү. Шайлоо комиссиясынын төрагасы жокто анын ыйгарым укуктарын шайлоо комиссиясынын катчысы же ыйгарым укук берилген шайлоо комиссиясынын башка мүчөсү аткарат.

Шайлоо участкасында коомдук тартипти камсыз кылуу үчүн жооптуу ички иштер органдарынын кызматкерлери, анын ичинде социалдык аралыкты сактоо жана маскаларды тагынуу зарылчылыгы жөнүндө шайлоочуларга түшүндүрмө беришет.

Ички иштер органдарынын кызматкерлери шайлоочуларга алардын шайлоо укуктарын ишке ашыруу боюнча консультацияларды беришпейт. Мындай түрдөгү суроолор келип чыкканда шайлоочуну комиссиянын төрагасына, катчысына же башка мүчөсүнө жөнөтүшөт

Эгерде шайлоо комиссиясынын мүчөсү, байкоочу же добуш берүү үчүн жайда болуу укугуна ээ башка адам өзүнүн милдеттеринен, укуктарынан жана ыйгарым укуктарынан аша чабуу бөлүгүндө шайлоо мыйзамдарын бузса участкалык же жогору турган шайлоо комиссиясы бузуу фактысын негиздөө жана конкреттештирүү менен мындай адамды жайдан чыгаруу жөнүндө чечим кабыл алат. Бул чечимдин жазуу жүзүндөгү көчүрмөсүн алгандан кийин ички иштер органдарынын кызматкери анын аткарылышын камсыз кылат жана натыйжалары жөнүндө шайлоо комиссиясынын төрагасына билдирет.

2.3. ЧАРА КӨРҮҮ

ИИО кызматкерлеринин аракеттери биринчи кезекте адамдардын өмүрүн сактоого, саламаттыгын коргоого, келип чыккан коркунучту четтетүүгө, ал эми зарылчылык болсо – адамдарды эвакуациялоого катышууга багытталышы керек.

- Шайлоо участкасынын жайында катышып отурган адамдардын коопсуздугуна коркунуч келип чыккан учурда ИИО кызматкери шайлоо участкасында келип чыккан кооптуу кырдаал жөнүндө түздөн түз жетекчилигине жана ИИО боюнча нөөмөтчүгө токтоосуз билдириши жана анын көрсөтмөсү боюнча аракеттениши керек.
- Добуш берүүнүн жашыруундугун бузуу, жарандардын эркин эрк билдирүүсүнө тоскоолдук кылуу, башка шайлоочу үчүн добуш берүү жана башка укук бузуулар жөнүндө фактылар аныкталган учурда ички иштер органдарынын кызматкери кылмыштарга бөгөт коюу, кийин күнөөлүү адамдарды жоопкерчиликке тартуу максатында укукка каршы иштерди жазуу боюнча чараларды көрөт.

Добуш берүү үчүн жайда же жанаша аймакта жаранга кайрылууда ИИО кызматкери төмөнкүлөргө милдеттүү:

- 1. Өзүнүн кызмат ордун, наамын, фамилиясын аташы керек, жарандын талабы боюнча кызматтык күбөлүгүн көрсөтүүгө, андан кийин кайрылуу себебин жана максатын айтышы керек;*
- 2. Жаранга анын укуктарын жана эркиндиктерин чектеген чаралар колдонулган учурда ага мындай чараларды колдонуу себебин жана негиздерин, ошондой эле ушуга байланыштуу жарандын келип чыгуучу укуктарын жана милдеттерин түшүндүрүү керек.*

2.4. ИЧКИ ИШТЕР ОРГАҢДАРЫНЫН КЫЗМАТКЕРЛЕРИНИН МҮМКҮН БОЛУУЧУ КЫРДААЛДАРГА ЧАРА КӨРҮҮ АЛГОРИТМДЕРИ

Шайлоо участкасында өрт же авария болсо:

1. шайлоо комиссиялары ээлеген жайлардын өрттөнүүсүн болтурбоо боюнча чараларды көрүү;
2. өрт өчүрүүчүлөр келгенче, күтпөстөн өрт очогун колдо болгон каражаттар же өрт өчүрүүчү каражаттар менен жоюуга даяр болуу;
3. окуя жөнүндө ИИОнун нөөмөт бөлүгүнө билдирүү;
4. жабыр тарткандарга биринчи медициналык жардам көрсөтүү;
5. өздүк коопсуздук чараларын так сактоо;
6. окуя болгон жердин кайтарылышын камсыз кылуу;
7. бул окуяга тиешеси болгондун бардыгын жаздырып алуу (анын ичинде колдо болгон каражаттар, уюлдук телефон менен);
8. шектүү адамдарды издөө, кармоо, күбөлөрдү, көргөндөрдү аныктоо боюнча чараларды көрүү;
9. оперативдүү кырдаалдагы өзгөрүүлөр жөнүндө ИИО нөөмөт бөлүгүнө билдирүү жана өрт коопсуздугунун белгиленген эрежелерин так сактоо;
10. эвакуацияга даяр болуу.

Шайлоо участкасына кол салуу болгон учурда ИИО кызматкерлеринин аракеттери

1. ИИОнун нөөмөт бөлүгүнө токтоосуз билдирет жана атайын план киргизилгенден кийин ага бекитилип берилген куралды, ок-дарыларды, атайын каражаттарды колдонуп кошумча күчтөр келгенге чейин кол салууну майтаруу боюнча чара көрөт.

2. Кол салууну майтарууда «КР ИИО жөнүндө» мыйзамга ылайык күч, атайын каражаттарды, ок атуучу куралды колдонот.

3. Оперативдүү кырдаалдагы өзгөрүүлөр жөнүндө ИИО боюнча оперативдүү нөөмөтчүгө доклад берет.

4. Жабыр тарткандарга жардам көрсөтөт (жабыр тарткандар бар болсо).

5. Ызы-чууну болтурбоо боюнча чара көрөт.

6. Ал жакка бөтөн адамдарды киргизбөө боюнча чара көрөт, бул окуяга катышы бар болгондордун *(бар болсо уялдук телефон менен)* бардыгын жазып алат.

7. Шайлоо участкасынын добуш берүүчү жайында тиричилик жана өндүрүштүк коммуникациялардын (газ, суу ж.б.) өчүрүлүшүн уюштурат.

8. ИИО боюнча оперативдүү нөөмөтчүдөн алынган көрсөтмөгө ылайык иш-аракеттерди жүргүзөт.

Шайлоо участкасына жанаша аймакта кызмат өтөгөн ички иштер органдарынын кызматкерлери жердин рельефин жана шаар курулмаларын эске алуу менен адамдарды, шайлоо документтерин жана материалдык баалуулуктарды коркунучтуу зонадан коопсуз аралыкка эвакуация кылууга көмөк көрсөтөт.

2.5. ДОБУШ БЕРҮҮ АЯКТАГАНДАН КИЙИН ИЧКИ ИШТЕР ОРГАНДАРЫНЫН КЫЗМАТКЕРЛЕРИНИН АРАКЕТТЕРИ

Добуш берген бардык шайлоочулар добуш берүү убактысы аяктагандан кийин участкалык шайлоо комиссиясынын жайынан кетиши керек. Кире бериште турган ИИОнун кызматкери шайлоочуларды чыгарат жана кирүүчү эшикти кайрадан жабат.

Участкалык шайлоо комиссиясынын жайында добуш берүү

аяктагандан кийин жана добуштарды саноо жана добуш берүүнүн жыйынтыктарын чыгаруу учуруна төмөнкүлөр кала алат:

- жогору турган шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү;
- талапкерлер;
- талапкерлердин жана саясий партиялардын өкүлдөрү;
- жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү;
- байкоочулар, эл аралык байкоочулар.

ИИОнун кызматкерлери тарабынан бул адамдарды киргизүү участкалык шайлоо комиссиясынын төрагасынын көрсөтмөсү боюнча ишке ашырылат.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 35-беренесинин 19-бөлүгүнө ылайык добуш берүүнүн жыйынтыктары тууралуу протоколго кол коюлгандан кийин, анын биринчи нускасы, шайлоо бюллетендерин кошуп алганда шайлоо документтери, шайлоочулардын тизмелери, арыздар (даттануулар), алар боюнча кабыл алынган чечимдер, участкалык шайлоо комиссиясы түзгөн актылар, автоматтык эсептөөчү урналардын отчеттору, идентификация боюнча баштапкы жана жыйынтык отчет менен бирге участкалык шайлоо комиссиясынын төрагасы тарабынан добуш берүү күнүнөн кийинки күндөгү таңкы саат бдан кечиктирбестен, токтоосуз талапкерлердин, саясий партиялардын өкүлдөрүнүн коштоосунда аймактык шайлоо комиссиясына жеткирилет.

Участкалык шайлоо комиссиясынын жайларын кайтарууну камсыз кылган ИИО кызматкерлеринин милдеттерине участкалык шайлоо комиссиясынын автотранспортунда же коштоочу автомобилдерин пайдалануу менен жогору турган шайлоо комиссиясына шайлоо документтерин коштоону камсыз кылуу кирет. Участкалык жана аймактык шайлоо комиссиялары тарабынан шайлоо документтерин жогору турган шайлоо комиссияларына жеткирүү маршруту такталышы жана ички иштер органдары тарабынан эртерээк макулдашылышы керек.

КР ИИМинин тиешелүү бөлүмдөрү добуш берүү күнү иштөө үчүн участкалык шайлоо комиссияларына бөлүнүүчү транспорт каражаттарынын техникалык абалын текшерүүгө жардам көрсөтөт.

Бул этапта ИИО кызматкеринин милдеттери

- Шайлоо документтерин кайтаруу,
- Укукка каршы аракеттерге бөгөт коюу,
- Участкалык же аймактык шайлоо комиссиясынын төрагасын коштоо.

3. ШАЙЛОО МЫЙЗАМДАРЫНЫН ЧЕНЕМДЕРИН БУЗГАНДЫК ҮЧҮН ЖООПКЕРЧИЛИК

Шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин бузгандык үчүн жоопкерчиликтин төмөнкү түрлөрү каралган:

- конституциялык-укуктук (шайлоо) жоопкерчилик;
- КР Бузуулар жөнүндө кодекси менен белгиленген жоопкерчилик;
- КР Жоруктар жөнүндө кодекси менен белгиленген жоопкерчилик;
- КР Жазык кодекси менен белгиленген жоопкерчилик.

Конституциялык-укуктук (шайлоо) жоопкерчилик шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин бузган учурда келип чыгат жана шайлоо комиссиялары тарабынан (ЖМКларды аккредитациялоодон ажыратуу, талапкерди же талапкерлердин тизмесин каттоону жокко чыгаруу ж.б.) салынат.

Бузуулар жөнүндө кодексте белгиленген жоопкерчилик

Шайлоону уюштуруу жана өткөрүү мезгилинде шайлоо комиссияларына тикелей көмөк көрсөтүү жана иштөөдөн сырткары ички иштер органдарына Бузуулар жөнүндө кодекстин 10-главасына эскертүүгө ылайык шайлоочунун (референдумдун катышуучусунун) анын активдүү шайлоо укугун сатып алуучунун пайдасына ишке ашыруусу үчүн акча каражаттарын жана материалдык баалуулуктарды алуусу менен байланышкан иштерди кароо милдети жүктөлгөн.

БУЗУУЛАР ЖӨНҮНДӨ КОДЕКС

42³-берене. Шайлоочунун (референдумдун катышуучусунун) акча каражаттарды жана материалдык баалуулуктарды алуусу

Шайлоочунун (референдумдун катышуучусунун) жеке өзү же ортомчу аркылуу сатып алуучунун же анын атынан иш алып баруучунун пайдасына анын активдүү шайлоо укугун сатуусу үчүн акча каражаттарын жана (же) материалдык баалуулуктарды алуусу –

I - категориядагы айып пул салууга алып келет.

Эскертүү. Ушул беренедө каралган аракетти жасаган адам шайлоону жана референдумду даярдоонун жана өткөрүүнүн жүрүшүндө акча каражаттарын жана (же) материалдык баалуулуктарды алгандыгы жөнүндө өз ыктыяры менен билдирсе жоопкерчиликтен бошотулат.

КР Жоруктар жөнүндө кодекси жана Жазык кодекси менен белгиленген жоопкерчилик

КР Жоруктар жөнүндө кодексине (87, 87¹, 87²-беренелер) жана КР Жазык кодексине (191- 195-беренелер) кабыл алынган түзөтүүлөргө жана өзгөртүүлөргө ылайык шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин бузуу үчүн бир катар беренелер каралган. Мында жарандардын конституциялык укуктарына жана эркиндиктерине каршы кылмыштар жана жоруктар жөнүндө кылмыш иштери боюнча **сотко чейинки өндүрүш ички иштер органдары тарабынан ишке ашырылат** (КР Бузуулар жөнүндө кодексинен, КР Жоруктар жөнүндө кодексинен, *Жазык кодексинен кошумчалардын 1-тиркемесин караңыз*).

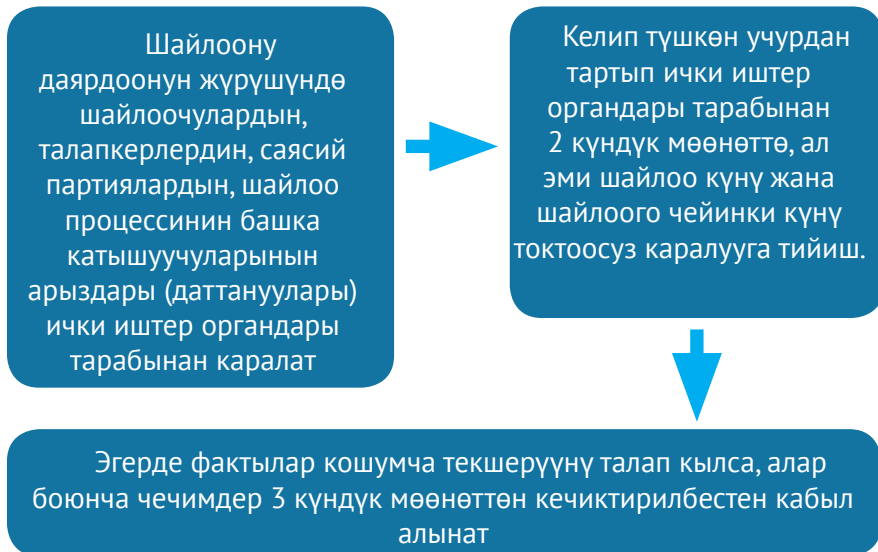
Жарандардын конституциялык укуктарына жана эркиндиктерине каршы кылмыштар жана жоруктар жөнүндө жазык иштери боюнча сотко чейинки өндүрүш ички иштер органдары тарабынан жүргүзүлөт.

Ички иштер органдары – коомдук тартипти бузууга тийиштүү арыздарды (даттанууларды), ошондой эле шайлоо процессинин катышуучуларынын аракеттерине арыздарды кароо боюнча ишти жүргүзөт, буга мыйзамдарда белгиленген жоопкерчилик каралган аткаруу бийлигинин органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын кызмат адамдары кирбейт.

4. ИИОнун ШАЙЛОО ПРОЦЕССИНИН СУБЪЕКТТЕРИНИН АРЫЗДАРЫ (ДАТТАНУУЛАРЫ) МЕНЕН ИШТӨӨСҮ

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 43-беренесинин 4-бөлүгүнө, «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоо жөнүндө» мыйзамынын 41-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык мамлекеттик органдардын жана башка органдардын, алардын кызмат адамдарынын, шайлоо процессинин башка катышуучуларынын жарандардын шайлоо укуктарын, шайлоо жөнүндө мыйзамдардын талаптарын бузган чечими жана (же) аракети (аракетсиздиги) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык прокуратура органдарына, ички иштер органдарына даттануулары мүмкүн.

ИИО тарабынан шайлоо процессинин субъекттеринин арыздарын (даттанууларын) кароо мөөнөттөрү

Кабыл алынган чечимдин көчүрмөсүн ИИО токтоосуз тийиштүү шайлоо комиссиясына жөнөтөт.

Ички иштер органдары – коомдук тартипти бузууга тиешелүү жарандардын арыздарын (даттанууларын) кароо, ошондой эле мыйзамдарда белгиленген жоопкерчилик каралган иш-аракеттерге арыздарды кароо боюнча иш жүргүзөт.

Прокуратура органдары – шайлоо мыйзамдарынын сакталышына, ошондой эле колдонуудагы мыйзамдарга ылайык жазык жоопкерчилиги каралган иш-аракеттерге жалпы көзөмөл жүргүзөт.

Добуш берүү күнү жана ага чейинки күн ички иштер жана башка укук коргоо органдары, ошондой эле сот органдары үчүн жумуш күн эсептелет.

5. КООМДУК ТАРТИПТИ ЖАНА КООМДУК КООПСУЗДУКТУ БУЗУУГА БАГЫТТАЛГАН БУЗУУЛАР ЖӨНҮНДӨ ПРОТОКОЛДОРДУ ТҮЗҮҮ БОЮНЧА ИЧКИ ИШТЕР ОРГАНДАРЫНЫН КЫЗМАТКЕРЛЕРИНИН ЫЙГАРЫМ УКУКТАРЫ

Ички иштер органдарына коомдук тартипти жана коомдук коопсуздукту бузууда протокол түзүүгө ыйгарым укуктар берилген, шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде аларга жол берилген учурда:

- **БжКнын 81-беренеси** – баңги заттарды же психотроптук заттарды колдонуу, спирт ичимдиктерин ичүү же коомдук жерлерде мас абалында жүрүү;
- **БжКнын 82-беренеси** – ички иштер органынын кызматкеринин мыйзамдуу талабына баш ийбөө;
- **БжКнын 83-беренеси** – атайын кызматтарды атайылап жалган чакыруу;

- **БЖКнын 84-беренеси** – *ок атуучу куралды сактоо же ташуу эрежелерин бузуу;*
- **БЖКнын 87-беренеси** – *жардыруучу материалдарга тиешелүү эрежелерди бузуу;*
- **БЖКнын 89-беренеси** – *паспортту мыйзамсыз алып коюу;*
- **БЖКнын 90-беренеси** – *массалык иш-чараларды өткөрүү учурунда коомдук коопсуздукту камсыз кылуу эрежелерин бузуу;*
- **БЖКнын 91-беренеси** – *тынчтык чогулуштарды өткөрүү тартибин бузуу.*

Шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде шайлоо мыйзамдарын бузуучулардын аракеттерин туура квалификациялоо үчүн «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамын, «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамын, КР КЖК, ЖЖК, КПК жана БЖК, ошондой эле Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларынын талаптарын дайыма жетекчиликке алуу зарыл.

6. ЭЛ АРАЛЫК ТАЖРЫЙБА

Шайлоо учурунда коомдук коопсуздукту камсыз кылган кызматтар үчүн ЕККУнун сунуштары:

Коопсуздукту камсыз кылуу кайсы болбосун шайлоо процессинин, анын ичинде шайлоо алдындагы өнөктүк, добуш берүү, добуштарды эсептөө жана шайлоонун жыйынтыктарын биротоло чыгаруу сыяктуу этаптарда маанилүү жана зарыл компонент болуп саналат. Коопсуздукту камсыз кылуу үчүн жооптуу органдар кайсы болбосун шайлоо процессинин бул жана башка этаптарына таасир көрсөтө алат. ЕККУнун байкоолору боюнча, региондун ар кандай бөлүктөрүндөгү шайлоолор коомдук коопсуздукту камсыз кылган кызматтын шайлоо чөйрөсүнө позитивдүү сыяктуу эле, терс да таасир этүү мүмкүндүгүн көрсөткөндүгүн белгилей кетүү зарыл.

Коомдук коопсуздук – бул мамлекеттин башкаруусунда жана контролдугунда болгон жана анын жарандарын, уюмдарын жана

институттарын коркунучтардан коргоону камсыз кылууга багытталган функция. Бул иштин негизги багыттары улуттук коопсуздукту, жеке жана иш жүзүндөгү коопсуздукту, маалыматтык коопсуздукту жана инфраструктураны коргоону камтышы мүмкүн. Өкмөткө баш ийген коопсуздукту камсыз кылуунун ар кандай кызматтарына коомдук коопсуздуктун ар кандай аспектери үчүн жооп берүү тапшырмасы берилиши мүмкүн.

Шайлоо учурунда коомдук коопсуздукту камсыз кылган кызматтар үчүн мүмкүн болуучу коркунучтар көп тараптуу жана татаал болушу мүмкүн жана убакыттын өтүшү менен өзгөрүшү мүмкүн. Коргоо алдын алууга, кесепеттерди жеңилдетүүгө жана чара көрүүгө багытталган аракеттердин комбинациясынын жардамы менен жүзөгө ашырылат. «Шайлоолордун коопсуздугу» термининин ар түрдүү аныктамалары бар. Аталган сунуштарда бул термин кеңири маанисинде колдонулат жана бардык кызыкдар тараптарды шайлоо алдында, шайлоо жана шайлоодон кийинки мезгилде, шайлоо менен байланышкан иш-чараларды жана процесстерди; жайларды жана материалдарды, ошондой эле маалыматты тынчтык жана демократиялык шайлоолорго көмөк көрсөтүү максатында зыян келтирүүдөн же зыян келтирүү коркунучунан коргоону билдирет.

УРМАТТУУ УКУК КОРГОО ОРГАНДАРЫНЫН КЫЗМАТКЕРЛЕРИ!

КР Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоону даярдоо жана 2020-жылдын 4-октябрында өткөрүү татаал учурда, Кыргызстан гана эмес, бүткүл дүйнө жүзү COVID-2019 пандемиясы менен күрөшүүгө аргасыз болгон шартта өтүп жатат.

Коопсуз жана ишеним жараткан шайлоону өткөрүү БШКнын жана укук коргоо органдарынын ырааттуу иштөөсүндө гана мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдумдарды өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы шайлоону уюштуруунун жүрүшүндө көрсөткөн чыдамкайлыгы, кесипкөйлүгү жана жоопкерчилиги, пандемия кризиси шартында тартипти сактоо жана биздин жарандардын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча көрүлүп жаткан чаралар үчүн укук коргоо органдарынын кызматкерлерине ыраазычылык билдирет.

Коопсуз жана ишеним жараткан шайлоону өткөрүү КР БШКнын жана укук коргоо органдарынын ырааттуу иштөөсүндө гана мүмкүн, Сиздер шайлоо мыйзамдарын бузууларга натыйжалуу чара көрүү жана конституциялык ченемдерге жана кепилдиктерге ылайык шайлоо процессинин катышуучуларынын жарандык жана саясий укуктарын коргоо менен шайлоого ишенимди бекемдөөгө салым кошо-суздар деп ишенебиз.

Урматтоо менен,

КР БШК

ЖОРУКТАР ЖӨНҮНДӨ КОДЕКС

Бишкек шаары, 2017-жыл 1-февраль, № 18
(2020-жылдын 15-январындагы № 6, 2020-жылдын 28-февралындагы № 21, 2020-жылдын 3-апрелиндеги № 34, 2020-жылдын 24-июлундагы № 88 КР мыйзамдарынын редакциясында)

87-берене. Шайлоочунун башка адам үчүн добуш берүүсү

Референдумдун, Кыргыз Республикасынын Президентин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин же жергиликтүү кеңештердин депутаттарын, буга тете эле, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын башчыларын шайлоонун убагында референдумдун же шайлоонун натыйжаларына таасир тийгизүү максатында шайлоочунун башка адам үчүн добуш берүүсү, буга тете эле ошол эле максатта ушундай аракеттерге кошо катышуусу –

II категориядагы айып пул түрүндөгү жазага алып келет (30 000 сомдон 60 000 сомго чейин).

87¹-берене. Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу

1. Шайлоону жана референдумду даярдоонун, өткөрүүнүн жүрүшүндө, добуш берүү күнү талапкерди, талапкерлердин тизмесин шайлоо максатында талапкерлердин, мамлекеттик жалпыга маалымдоо каражаттарынын, интернет-басылмалардын жетекчилеринин административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануусу –

II категориядагы айып пул салууга алып келет.

Шайлоолордо шайлоочулардын эрк билдирүүсүн бурмалаган административдик ресурсту кыянаттык менен пайдаланууну жана анын таасирин болтурбоо максатында мыйзамдын долбоору административдик ресурсту пайдалангандыгы үчүн жоопкерчиликти киргизүүнү карайт.

2. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылардын, мамлекеттик жана муниципалдык уюмдардын жетекчилеринин, ошондой эле мамлекеттин (муниципалдык) катышуу үлүшү 30 пайыз болгон уюмдардын жетекчилери жасаган ошол эле жосун –

белгилүү бир кызмат орундарын ээлөө же белгилүү бир ишмердик менен алектенүү укугунан ажыратуу менен II категориядагы айып пул салууга алып келет.

Эскертүү: *Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу* – бул талапкерлердин, кызмат адамдарынын, мамлекеттик жана муниципалдык уюмдардын жетекчилеринин, жалпыга маалымдоо каражаттарынын жана интернет-басылмалардын мүчөлөрүнүн жана уюштуруучуларынын мамлекеттин катышуу үлүшү 30 пайыздан ашык мамлекеттик жана муниципалдык ишканалардын мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылардын же кызматкерлердин үстүнөн, бардык талапкерлердин теңдигин бузган бул же тигил талапкерлерди, саясий партияларды колдоонун саясий жана башка формаларына трансформациялануучу финансынын жана алардын бөлүштүрүүнүн үстүнөн контролдоонун натыйжасында алынган адамдык, финансылык, материалдык, медиа, институционалдык ресурстарды шайлоодо кыянаттык менен пайдалануусу.

87²-берене. Шайлануучу кызмат ордуна талапкердин билип туруп анык эмес малыматтарды берүүсү

1. Шайлоо жөнүндө мыйзамда каралган Кыргыз Республикасынын Президенттигине талапкердин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттыгына, жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкердин, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын башчысынын кызмат ордуна талапкердин билип туруп анык эмес малыматтарды, документтерди берүүсү, анын ичинде башка мамлекеттин жарандыгы жоктугу жөнүндө документти, ошондой эле аны көрсөтүү, каттоо жана шайлоо үчүн тоскоол болгон малыматтарды жаап жашыруу –

I категориядагы айып пул салууга алып келет.

- *Жеке адамдар үчүн I категориядагы айып пул – 200дөн 300гө чейинки эсептик көрсөткүчтө (20 000 сомдон 30 000 сомго чейин)*

2. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылар жасаган ошол эле жосун –

белгилүү бир кызмат орундарын ээлөө же белгилүү бир ишмердик менен алектенүү укугунан ажыратуу менен I категориядагы айып пул салууга алып келет.

ЖАЗЫК КОДЕКСИ

(2019-жылдын 15-майындагы № 62, 2020-жылдын 28-февралындагы № 21, 2020-жылдын 3-апрелиндеги № 34, 2020-жылдын 24-июлундагы № 88 КР мыйзамдарынын редакциясында)

191-берене. Шайлоо укуктарын жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылуу

1. Жарандын өз шайлоо укуктарын же референдумга катышуу укугун эркин жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылуу, добуш берүүнүн жашыруундуулугун бузуу –

IV категориядагы коомдук иштерге же III категориядагы түзөтүү жумштарына же IV категориядагы айып салууга жазаланат.

. Шайлоо комиссияларынын, референдум өткөрүү боюнча комиссиялардын ишине же болбосо алардын өз милдеттерин аткаруу менен байланышкан шайлоо комиссиянын, референдумду өткөрүү боюнча комиссиясынын мүчөсүнүн ишине тоскоолдук кылуу, анын ичинде кызмат ордун же кызматтык абалын анын чечимине таасир көрсөтүү максатында пайдалануу, тактап айтканда талапкерди, талапкерлердин тизмесин каттоо, шайлоочулардын, референдумдун катышуучуларынын добуштарын саноо жана башка маселелер боюнча кызмат адамынын талабы же көрсөтмөсү, же шайлоо процессинде колдонулуучу мамлекеттик маалыматтык системаларынын маалыматтарын фальсификациялоо же атайылап ишин бузуу аракети –

IV категориядагы коомдук иштерге же III категориядагы түзөтүү жумштарына же IV категориядагы айып салууга алып келет.

- *Жашы жете электер үчүн IV категориядагы коомдук иштер - 100дөн 120 саатка чейин, башка жеке адамдар үчүн - 280дөн 360 саатка чейин.*
- *Жашы жете электер үчүн III категориядагы түзөтүү иштери - алты айдан тогуз айга чейин, башка жеке жактар үчүн - эки жылдан эки жыл алты айга чейин.*
- *Жашы жете электер үчүн IV категориядагы айып пул - 800дөн 1000ге чейин эсептик көрсөткүчтө (80 000ден 100 000 сомго чейин), башка жеке адамдар үчүн - 1800ден 2200гө чейинки эсептик көрсөткүчтө (180 000 сомдон 220 000 сомго чейин);*

3. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылар жасаган ошол эле жосун –

IV категориядагы түзөтүү жумуштарына же V категориядагы айып салууга алып келет.

- *Жеке жактар үчүн IV категориядагы түзөтүү иштери – эки жыл алты айдан үч жылга чейин.*
- *Жеке жактар үчүн V категориядагы айып пул – 2200дөн 2600гө чейинки эсептик көрсөткүгтө (220 000ден 260 000 сомго чейин).*

192-берене. Шайлоочулардын добуштарын сатып алуу

1. Шайлоочуларга акча каражаттарын берүү же таркатуу, материалдык баалуулуктарды тапшыруу же кайсы бир кызмат ордун алууга же шайлоо өткөрүү мезгилинде кандайдыр бир бакубаттыкты алууга өбөлгөлөө –

IV категориядагы айып салууга алып келет.

- *Жашы жете электер үчүн IV категориядагы айып пул – 800дөн 1000гө чейинки эсептик көрсөткүчтө (80 000ден 100 000гө чейин), башка жеке адамдар үчүн – 1800дөн 2200гө чейинки эсептешүү көрсөткүчтө (180 000 сомдон 220 000 сомго чейин).*

2. Кыргыз Республикасынын Президенттигине талапкер, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин же жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкер жана башка мамлекеттик бийликтин шайлануучу органына талапкердин, ошого тете анын жубайы, алардын жакын туугандары, ишенимдүү адамдары жана ыйгарым укуктуу өкүлдөрү тарабынан жасалган ошол эле жосун –

V категориядагы айып салууга же I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

- *Жеке жактар үчүн V категориядагы айып пул – 2200дөн 2600гө чейинки эсептешүү көрсөткүчүндө (220 000ден 260 000 сомго чейин).*
- *I категориядагы эркиндигинен ажыратуу – эки жыл алты айга чейин.*

193-берене. Шайлоо өнөктүгүн каржылоо тартибин бузуу

Талапкердин, саясий партиянын, шайлоо өнөктүгүн, референдум өткөрүү боюнча демилгечи топтун ишин каржылоонун тартибин төмөнкүлөрдү жасоо менен бузуу:

1) шайлоодо же референдумда белгилүү натыйжага жетүү максатында, тиешелүү фондду кыйгап өтүү менен талапкерге, саясий партияга, референдум өткөрүү боюнча демилгечи топко ири суммадагы акча же башка материалдык каражаттарды берүү;

2) шайлоодо же референдумда белгилүү натыйжаларга жетүү максатында шайлоо фонддоруна, референдум фонддоруна которулбаган ири суммадагы акча каражаттарын чыгымдоо;

3) шайлоо же референдум менен түздөн түз же кыйыр байланышкан жана шайлоодо же референдумда белгилүү натыйжаны алууга же референдум демилгесин жылдырууга багытталган, тиешелүү шайлоо фондунан акысын төлөөсүз же тиешелүү шайлоо фондунан негизсиз төмөндөтүлгөн баада акы төлөө менен ири өлчөмдө жүзөгө ашырылган акы төлөнүүчү жумуштарды аткаруу, товарларды сатып өткөрүү, акы төлөнүүчү кызматтарды көрсөтүү;

4) алмаштыруучу адамдар аркылуу шайлоолор жана референдумдар жөнүндө мыйзамдарда тыюу салынган кайрымдуулук каражаттарын шайлоо фондуна же референдум фондуна ири өлчөмдө төгүү –

IV категориядагы белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратууга (*4төн 5 жылга чейин мөөнөткө*) же IV категориядагы түзөтүү жумуштарына (*2 жыл 6 айдан 3 жылга чейин*) же V категориядагы айып салууга (*220 000 сомдон 260 000 сомго чейин*) же I категориядагы айып салуу (*60 000 сомдон 100 000 сомго чейин*) менен I категориядагы эркиндигинен ажыратууга (*2 жыл 6 айга чейин*) жазаланат.

- *Белгилүү бир кызмат ордун ээлөө же белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратуу менен IV категориядагы – төрт жылдан беш жылга чейин жаза чара салынат.*
- *Жеке адамдар үчүн IV категориядагы түзөтүү иштери - эки жыл алты айдан үч жылга чейин.*
- *Жеке адамдар үчүн V категориядагы айып пул салынат –*

2200дөн 2600гө чейинки эсептик көрсөткүчтө (220 000ден 260 000 сомго чейин).

- Жеке адамдар I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат – эки жыл алты айга чейин.

194-берене. Шайлоо же референдум өткөрүүдө каражаттарды мыйзамсыз пайдалануу

Талапкердин, саясий партиянын талапкеринин же референдум өткөрүү боюнча демилгечи топтун ыйгарым укуктуу өкүлүнүн, алардын каржы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн төмөнкүдөй жолдор менен жасаган аракеттери:

1) шайлоо фондуна, референдум фондуна түшпөгөн каржы же материалдык каражаттарды шайлоо өнөктүгүн өткөрүү же референдумду өткөрүү демилгесин жылдыруу максатында ири өлчөмдө пайдалануу;

2) шайлоолор жана референдумдар жөнүндө мыйзамдарда тыюу салынган жана атайын шайлоо эсебине, референдум фондунун атайын эсебине которулган кайрымдуулук каражаттарын ири өлчөмдө чыгымдоо –

IV категориядагы белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратууга же IV категориядагы түзөтүү жумуштарына же V категориядагы айып салууга же I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

- Белгилүү бир кызмат ордун ээлөө же белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан төрт жылдан беш жылга чейин ажыратуу менен IV категориядагы жаза чара көрүлө.
- IV категориядагы түзөтүү иштери – эки жыл алты айдан үч жылга чейин.
- I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат – эки жыл алты айга чейин

195-берене. Шайлоо документтерин бурмалоо

1. Шайлоо документтерин, референдум документтерин бурмалоо, добуштарды билип туруп туура эмес эсептөө же шайлоонун, референдумдун натыйжаларын билип туруп туура эмес белгилөө, эгерде бул жосундар шайлоо комиссиясынын, референдум өткөрүү боюнча

комиссиянын мүчөсү, талапкер же анын ыйгарым укуктуу өкүлү, ишенимдүү адамы, ошого тете саясий партиянын, референдум өткөрүү боюнча демилгечи топтун ыйгарым укуктуу өкүлү тарабынан жасалса –

IV категориядагы түзөтүү жумуштарына же V категориядагы айып салууга же эки жылга чейинки мөөнөткө белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратуу менен I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

- *Жеке адамдар үчүн IV категориядагы түзөтүү иштери – эки жыл алты айдан үч жылга чейин.*
- *Жеке адамдар үчүн V категориядагы айып пул салынат – 2200дөн 2600гө чейинки эсептик көрсөткүчтө.*
- *I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат – эки жыл алты айга чейин.*

2. Төмөнкүлөр жасаган ошол эле жосундар:

1) шайлоо комиссиясынын же референдум өткөрүү боюнча комиссиянын төрагасы, төрагасынын орун басары, катчысы;

2) алдын ала сүйлөшүү боюнча адамдардын тобу –

VI категориядагы айып салууга же белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан эки жылга чейинки мөөнөткө ажыратууга I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

- *Жеке адамдар үчүн VI категориядагы айып пул – 2600дөн 3000гө чейинки эсептик көрсөткүчтө (260 000 сомдон 300 000 сомго чейин.).*

